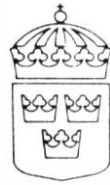

Motion till riksdagen

1987/88:Fi4

av Carl Bildt m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:36 om den ekonomiska politiken på medellång sikt

Mot.
1987/88
Fi4

1 Sammanfattning

De förnyade balansproblem som allt fler rapporter entydigt varnar för visar att de grundläggande problemen i svensk ekonomi inte är lösta.

Både konjunkturinstitutets och regeringens egna bedömningar visar att bytesbalansen går mot ett betydande underskott redan under 1988. Jämfört med överskottsåret 1986 är det en försämring som väl kan jämföras med den som inträffade efter den andra oljekrisen i slutet av 1970-talet. Skillnaden är emellertid att de internationella råoljekriserna då fördubblades, medan de under senare år har halverats. Därtill har svensk ekonomi kunnat dra nytta av en internationell konjunkturuppgång och fallande internationella räntor. Ändå går ekonomin återigen mot en allvarlig försvagning, vilket grundlagts genom en felaktig ekonomisk politik.

Därmed står också Sverige sämre rustat inför den försämring av världsekonomin som av allt att döma följer på den dramatiska nedgångsomträffat på de internationella aktiebörserna.

Till de grundläggande och ännu olösta problem som socialdemokraterna inte förmått att ta itu med hör bl. a.:

- Att den alltför snabba kostnadsstegringen består. Devalveringen 1982 innebar ingen lösning på detta problem. I stället sköt den kostnadsproblemen framåt i tiden. Lönebildningen fungerar nu sämre än under den borgerliga regeringsperioden. Den svenska ekonomin rör sig därför snabbt mot ett läge, där den fasta växelkurspolitiken kommer att utsättas för betydande svårigheter.
- Att Sverige förlorar marknadsandelar även vid oförändrat kostnadsläge, vilket ställer krav på ständiga kostnadsanpassningar. Detta hänger samman med ekonomins bristande förmåga till tillräckligt snabb struktur-omvandling, vilket är ett problem som den socialdemokratiska politiken inte varit inriktad på att komma till rätta med.
- Att räntenivån är för hög och näringslivets lönsamhet för låg. Därigenom har utbyggnaden av näringslivet bromsats samtidigt som företagen i större utsträckning investerat i finansiella placeringar i stället för i utökad kapacitet.
- Att produktiviteten i den offentliga sektorn är dålig. Alla studier visar entydigt att medborgarna får för litet valuta för skatterna. Med en effektivare tjänsteproduktion i den offentliga sektorn hade skattetrycket

kunnat vara 6 procentenheter lägre. Socialdemokraterna har konsekvent motarbetat de moderata förslagen på detta område.

1987 års långtidsutredning skiljer sig i viss mån från sina föregångare genom att den är mer problemorienterad. Dessutom har specifika frågor behandlats i särskilda bilagor, vilka i stor utsträckning ger stöd åt den politik som moderata samlingspartiet länge förordat. Likaså slår finansdepartementets ekonomer fast att de grundläggande problemen i svensk ekonomi fortfarande är olösta samt att det hårda skattetrycket har en negativ inverkan på ekonomin.

Den kvantitativa analysen lider däremot av svåra brister genom att den utgår från ett fortsatt högt skattetryck. Inte heller beskrivs hur en kraftig dämpning av löneökningarna från nuvarande 7–8 % till 4,5 % skall kunna ske, vilket enligt kalkylen är en avgörande förutsättning för balans, tillväxt och full sysselsättning.

Inom moderata samlingspartiet har därför en alternativ utvecklingsbana för den svenska ekonomin belysts. Den innebär bl. a. att skattetrycket sänks till under 50 % fram till 1995. Arbetet visar att tillväxten kan bli högre samtidigt som balans uppnås såväl i de offentliga finanserna som i utrikesaffärerna.

De senaste årens ekonomiska utveckling tillsammans med den förestående försvagningen visar att den s. k. tredje vägens politik nu har misslyckats. Att enbart bygga en ekonomisk-politisk strategi på en devalvering eller som nu på fromma förhoppningar om att löneökningarna skall dämpas markant räcker inte. Enbart det faktum att den socialdemokratiska regeringen inte förmått dra nytta av en gynnsam internationell utveckling under senare år visar att man tappat kontrollen över ekonomin.

Det moderata alternativet bygger på en politik som successivt stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin.

Den moderata politiken innehåller bl. a. följande inslag:

- Kamp mot inflationen. En central förutsättning för en balanserad ekonomisk utveckling med god sysselsättning och tillväxt är en låg inflationstakt. Därför bör en stabiliseringspolitisk regim skapas som bygger på en fast växelkurs, ett ökat ansvarstagande hos arbetsmarknadens parter, en stram finanspolitik som inte korrigerar för alltför snabba löneökningar samt – och kanske viktigast av allt – en målmedveten inriktning på en sänkning av skattetrycket.
- Ett återupprättande av marknadsekonomin så att den återfår sin inneborende dynamik. Restriktioner på ekonomins utbudssida är särskilt viktiga att avlägsna. Konkret innebär det att skatten sänks så att det lönar sig att arbeta, spara och starta företag, vidare att snårskogen av föreskrifter och förbud röjs upp, ekonomin avregleras, rörligheten på arbetsmarknaden underlättas, lönerelationerna marknadsanpassas, spelreglerna ligger fast över tiden och sist men inte minst att löntagarfonderna avvecklas till förmån för en spridning av ägandet.
- Den ekonomiska politiken måste inriktas på att öka sparatet hos hushållen. Skattepolitiken är ett viktigt medel för att uppnå detta. Det är fel väg att som Socialdemokraterna förespråkar öka sparatet i den

offentliga sektorn. Det politiska inflytandet över den kapitalbildning som behövs för näringslivets investeringar måste minska. Ett ekonomiskt system som bygger på marknadshushållningens princip kräver att sparandet i huvudsak sker i hushåll och företag.

- De offentliga monopolen måste brytas upp samtidigt som den offentliga sektorn effektiviseras. Detta bör ske genom att privata initiativ släpps fram, vilket ökar konkurrensen och vidgar medborgarnas och de anställdas valfrihet. Därmed kan det offentliga bättre koncentrera sig på de uppgifter som endast kan skötas av stat och kommun.
- Skattestrycket måste sänkas. En genomgripande skattereform bör inledas redan 1988. Målet bör vara att skattestrycket sänks med i genomsnitt ungefär 1 procentenhet per år. Den skattereform som moderata samlingspartiet förespråkar innebär bl. a. sänkta marginalskatter, återinfört inflationskydd, hänsynstagande till försörjningsbördan vid inkomstbeskattningen, skatteregler som stimulerar hushållssparandet, en lägre skattesats vid bolagsbeskattningen och slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i företag.

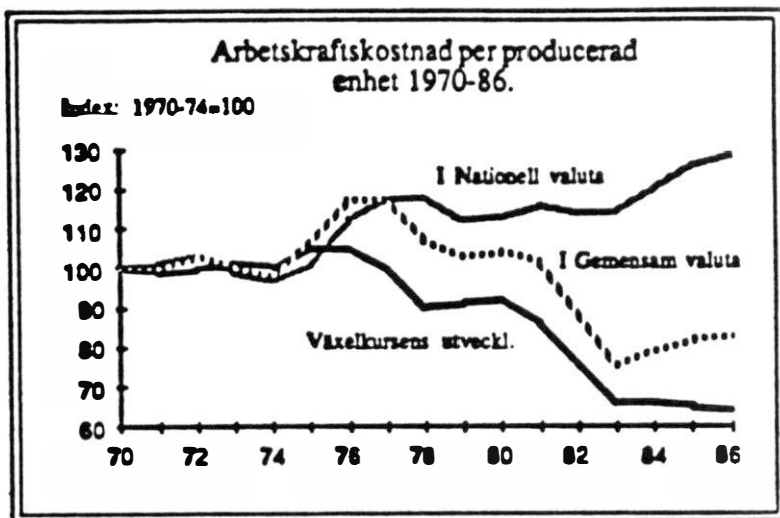
2 Problemen i svensk ekonomi olösta

2.1 Alltför snabb kostnadsstegring

Alltsedan mitten av 1960-talet har lönebildningen i den svenska ekonomin skapat allvarliga kostnadsproblem. Detta illustreras inte minst av att den svenska kronan devalverats vid sammanlagt fem tillfällen sedan 1976 – med sammantaget nästan 40 % – i syfte att korrigera kostnadsläget. Även under senare år har det skett en "smygdevalvering" av kronan genom dollarnedgången i förening med valutakorgens konstruktion, vilket i viss mån motverkat de alltför höga löneökningarna.

En devalvering löser inte problemen med lönebildningen. Den innebär endast att problemen skjuts på framtiden. Efter hand äts det förbättrade kostnadsläget upp, om lönekostnaderna fortsätter att stiga snabbare än i omvärlden. Därför kan heller inte en devalvering vara ett huvudinslag i en ekonomisk-politisk strategi. Detta har den socialdemokratiska regeringen inte insett. Det innebär att den svenska ekonomin nu snabbt rör sig mot ett läge där den fasta växelkurspolitiken kommer att utsättas för betydande påfrestningar.

Diagram 1 visar de relativa arbetskraftskostnaderna per producerad enhet. Den övre heldragna kurvan visar utvecklingen i nationella valutor, dvs. när hänsyn enbart tagits till lönekostnaderna och produktiviteten. Denna kurva speglar den underliggande utvecklingen av kostnadsläget. Den prickade kurvan visar konkurrenskraften sedan också växelkursförändringarna beaktats. Enbart växelkursens utveckling framgår av den undre heldragna linjen.

Källa: SAF.

Av diagrammet framgår att konkurrenssituationen i dag är bättre än vid mitten av 1970-talet. Det kan emellertid också utläsas att förbättringen så gott som enbart kommit till stånd genom växelkursanpassningar.

Under början av 1970-talet utvecklades de relativa arbetskraftskostnaderna i ungefär samma takt som i omvärlden. Därefter, mellan 1974 och 1976, försämrades konkurrensläget mycket kraftigt. Detta rättades delvis till genom devalveringarna 1976 och 1977. Därefter höll sig de relativa arbetskraftskostnaderna uttryckta i nationella valutor, dvs. när växelkursförändringarna borträknats, i stort sett konstanta fram till 1983. Devalveringarna 1981 och 1982 förbättrade således konkurrensläget trots att lönekostnaderna dessförinnan utvecklats ungefär som i omvärlden.

Efter 1984 har en markant försämring återigen ägt rum, men konkurrenskraftsförsämringen har i viss mån motverkats av att den svenska kronan smygdevalverats som en följd av dollarns nedgång.

Diagrammet visar också att den snabba uppgången i det relativa kostnadsläget, uttryckt i nationella valutor, under de senaste åren är av i stort sett samma omfattning som under mitten av 1970-talet. Utvecklingen under 1987 förstärker denna slutsats.

Därmed står också Sverige sämre rustat inför den försämring av världsekonomin som av allt att döma följer på den dramatiska nedgång som inträffat på de internationella aktiebörserna.

Det har således inte skett något trendbrott i lönebildningen under de socialdemokratiska regeringsåren. Det kostnadsförspåring som devalveringarna skapat håller successivt på att ätas upp. Dagens situation på arbetsmarknaden innebär också att det kan finnas risk för en ny löneexplosion.

Den här utvecklingen visar att den socialdemokratiska ekonomisk-politiska strategin, den s. k. tredje vägen, håller på att misslyckas. Diagram-

met slår också hål på myten att en socialdemokratisk regering skulle vara bättre skickad än en borgerlig att förmå arbetsmarknadens parter att sluta avtal som inte överskrider det samhällsekonomiska utrymmet. Tvärtom förhåller det sig så att medan den borgerliga regeringen lyckades bibehålla konkurrensläget gentemot omvärlden, så är den socialdemokratiska regeringen nu i full färd med att upprepa de misstag som gjordes vid mitten av 1970-talet. Detta innebär i klartext att svensk ekonomi är på väg in i betydande balansproblem, om inte politiken läggs om.

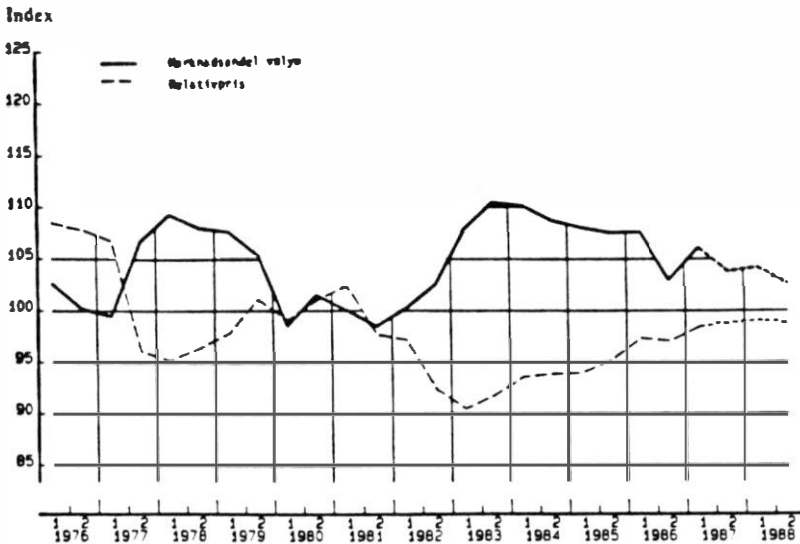
Det är av fundamental betydelse för den framtida utvecklingen av svensk ekonomi att problemen med den alltför snabba kostnadsstegringen löses.

2.2 Fortsatta förluster av marknadsandelar

Diagram 2 visar marknadsandelar och relativpriser för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder. Av diagrammet framgår att de svenska företagen sänkt sina relativpriser i samband med devalveringarna, vilket delvis lett till återtagna marknadsandelar. Marknadsandelarna har emellertid inte ökat i *samma* utsträckning som relativpriserna sänkts. Det betyder att svensk industri trendmässigt förlorar marknadsandelar även vid oförändrade relativpriser. Detta är allvarligt och innebär att det krävs en fortlöpande förbättring av det relativa kostnadsläget enbart för att bibehålla marknadsandelarna. För att återta marknadsandelar fordras således ännu större kostnadsanpassningar.

Med tanke på att marknadsandelarna återigen började minska 1984 finns det anledning att känna oro inför exportutvecklingen och därmed bytesbalansens framtida utveckling.

Diagram 2. Marknadsandelar och relativpriser för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder, säsongrensade data

Även denna redovisning visar att den tredje vägens politik varit föga framgångsrik. När den nya socialdemokratiska regeringen i sin första finansplan 1983 formulerade sin ekonomisk-politiska strategi baserades den på att tillväxten i svensk ekonomi skulle genereras genom en ökad utländsk efterfrågan på svenska produkter. Vi har här konstaterat att exportutvecklingen inte varit tillräckligt stor. Det har inte varit möjligt att återta förlorade marknadsandelar.

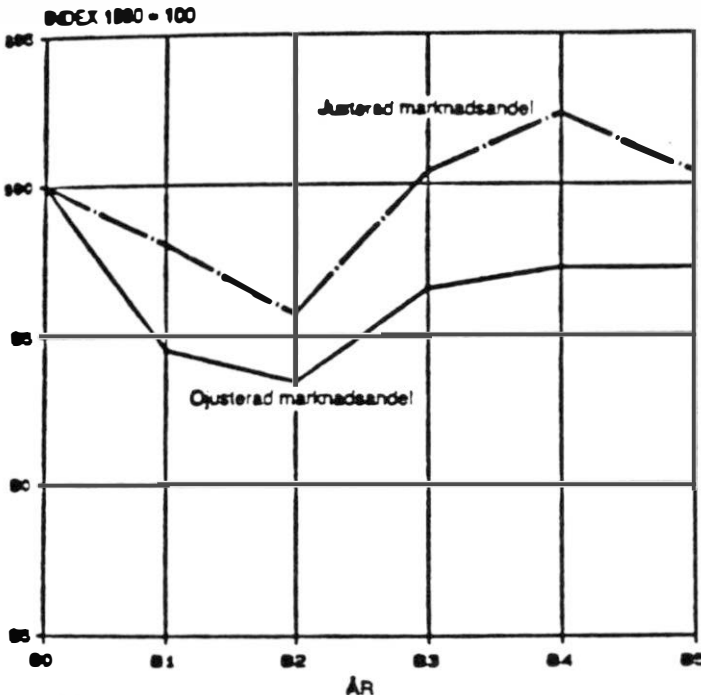
Mot. 1987/88
Fj4

2.3 Otillräcklig strukturomvandling

Utvecklingen av exportens marknadsandelar påverkas främst av två faktorer. Förändringstakten i industristrukturen och utbyggnaden av kapaciteten är den ena faktorn. Den avser hur industrin anpassar sig till förändringar i marknads-, produkt- och konkurrensmönstret på världsmarknaden. Förändringar i industrins kostnadsläge relativt utlandet är den andra faktorn. Den avgör hur industrin vid givet världshandelsmönster förmår hålla sin ställning gentemot konkurrerande företag i utlandet.

Diagram 3 visar hur Sveriges marknadsandelar av total export i värdetermer utvecklas under 1980-talet i förhållande till OECD:s export. Den *ojusterade* kurvan anger utvecklingen av den svenska exporten i förhållande till OECD. Den *justerade* kurvan anger vilken utveckling Sverige skulle ha fått om vi år från år hade anpassat exportstrukturen så att den haft samma marknads- och produktinriktning som de övriga OECD-länderna i genomsnitt.

Diagram 3. Sveriges marknadsandel på världsmarknaden av total export i löpande priser 1980–1985, justerade och ojusterade marknadsandelar

Källa: SIND.

Av diagrammet framgår att för hela perioden ligger den ojusterade kurvan under den justerade. Detta innebär att Sverige har haft en oförmånlig marknads- och produktinriktning under hela perioden 1980–1985. Som ett resultat av denna ogynsamma exportinriktning sjönk Sveriges marknadsandel på världsmarknaden med i genomsnitt något över 0,5 procentenheter per år.

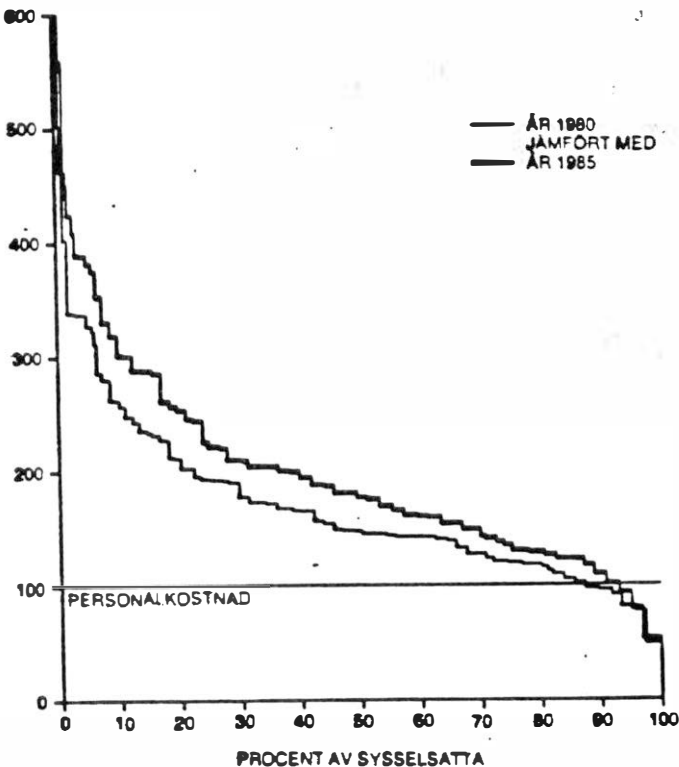
Detta visar att strukturomvandlingen i svenskt näringsliv har varit otillräcklig. Den socialdemokratiska politiken har inte varit inriktad på att stimulera ekonomins utbudssida. Stelheter och flaskhalsproblem håller tillbaka produktionsökningen.

Närmare studier av utvecklingen under 1980-talet visar också att det är de lågteknologiska branscherna och basindustrierna som i störst utsträckning vunnit andelar på världsmarknaden sedan 1982. Utvecklingen i hög- och mellanteknologiska branscher har inte alls uppvisat samma styrka. Också detta visar att strukturomvandlingen inte har varit tillräckligt omfattande.

Diagram 4 visar produktivitetsfördelning och lönekostnad i industrin 1980 och 1985. Kurvorna i diagrammet har konstruerats så att samtliga arbetsställen i industrin ordnats i fallande skala efter produktiviteten. I horisontell riktning har arbetsställegruppernas sysselsättning kumulerats i procent av industrins totala sysselsättning.

Diagram 4. Produktivitetsfördelning och lönekostnad i industrin 1980 och 1985

PRODUKTIVITET I PROC AV PERSONALKOSTNAD

Källa: SIND.

Diagrammet skall läsas så att om produktiviteten anges till 100 %, betyder det att förädlingsvärdet per sysselsatt är lika med lönekostnaden. Det betyder att verksamheten *endast* täcker sina *rörliga* kostnader. De företag i vilka verksamheten inte täcker sina rörliga kostnader kan sägas vara omedelbart nedläggningshotade. Företag, som ligger strax ovanför lönekostnadslinjen, kan emellertid också ha ett nedläggningshot hängande över sig genom att verksamheten inte täcker de fasta kostnaderna och inte ger erforderlig avkastning på kapitalet.

Av diagrammet framgår att industrins struktur 1985 visserligen inte tecknade samma flacka kurva just ovanför personalkostnadslinjen som 1980, men att många företag fortfarande ligger oroväckande nära denna nivå där enbart de rörliga kostnaderna täcks. Även om andelen på kort sikt nedläggningshotad industri minskat från 15 % 1980 till 8 % 1985, finns fortfarande en kvardröjande risk för utslagning av kapacitet vid en fortsatt försämring av kostnadsläget. Den förbättring som skett mellan 1980 och 1985 beror i huvudsak på devalveringarna och mindre på att strukturomvandlingen i näringslivet varit tillräckligt omfattande.

Det bör också påpekas att en betydande del av basindustrierna återfinns i den högra delen av diagrammet. De ligger alltså närmast lönekostnadslinjen och är följaktligen mest känsliga för ytterligare försämringar i lönekostnadsläget. Dessa basindustrier är ofta lokaliserade i glesbygdsområden. Därför är det även av regionalpolitiska skäl angeläget att svenskt näringsliv kan upprätthålla en gynnsam kostnadsnivå jämfört med de viktigaste konkurrentländerna. I annat fall skärps kraven på strukturomvandling, vilket innebär att kraven på människor att flytta yrkesmässigt och geografiskt också blir större.

Det finns studier som visar att en viss strukturomvandling ändå har ägt rum i svenskt näringsliv. Det förhållandet att en betydande del av varvskapaciteten har avvecklats under 1980-talet vittnar härom. Men även om en viss strukturomvandling förekommit, har den inte varit tillräcklig, särskilt som utvecklingen av nya aktiviteter inte förefaller ha varit tillräckligt omfattande.

Det kvardröjande anpassningsbehovet och den bristande kapaciteten kvarstår som problem i svensk ekonomi, vilket moderata samlingspartiet påpekat i många sammanhang.

Ett annat problem är att den internationella ekonomin förefaller vara inne i en mycket snabb omvandlingsprocess, som ytterligare skärper kraven på omvandlingsförmåga i den svenska ekonomin. I en studie av kommerskollegium bedöms en fortgående tyngdpunktsförskjutning i världshandeln ske mot nya geografiska marknader. Stilla havsområdet kommer även fortsättningsvis att utgöra en klart mer dynamisk region än Västeuropa. Nordamerika, Japan och de s. k. NIC-länderna (de nya industriländerna) växer betydligt snabbare. Detta ställer ännu större krav på omställningar, eftersom man i Sverige i dag säljer ca 75 % av exporten på Västeuropa.

Kommerskollegium gör bedömningen att det går att förutse stora omställningsbehov i produktionen fram till mitten av nästa decennium, men att det inte med säkerhet går att säga åt vilket håll omställningen kommer att gå. Därför blir slutsatsen att den stora osäkerheten om framtiden gör det

nödvändigt att "investera i mobilitet". Generella åtgärder som höjer ekonomins anpassningsförmåga bör prioriteras framför åtgärder som styr resurser till viss verksamhet. Därmed skapas förutsättningar för marknadsmekanismen, det dominerande styrsystemet för den konkurrensutsatta sektorn, att styra produktionsfaktorer till aktiviteter där Sverige har en fördel.

Vi noterar att kommerskollegii rekommendationer går stick i stäv med den av regeringen förda ekonomiska politiken. Enligt denna skall investeringar och satsningar styras av regeringen till olika regioner och orter. Däremot ligger rekommendationerna i linje med den politik som moderata samlingspartiet länge förordat.

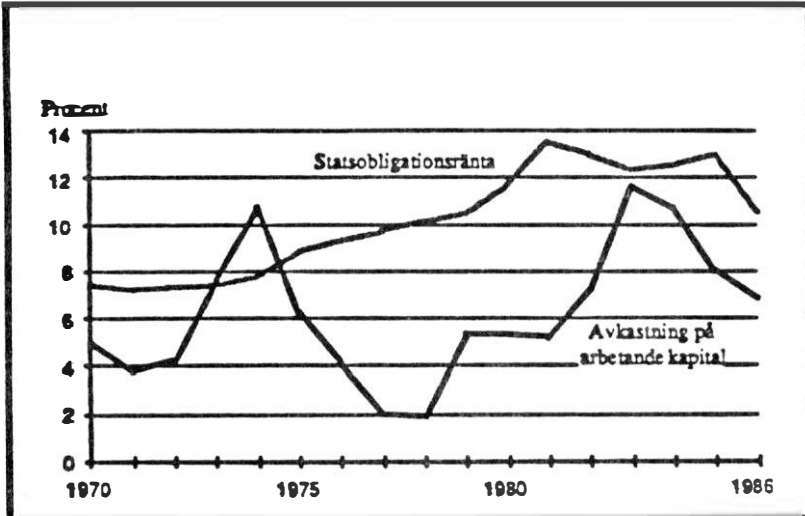
2.4 Utbyggnad av svenskt näringsliv har bromsats

För att svenskt näringsliv skall kunna byggas ut i tillräcklig omfattning måste det vara lönsamt för företagen att investera.

Lönsamheten är beroende av två faktorer. För det första måste räntabiliteten på investeringen vara tillräckligt hög, och för det andra är det nödvändigt att finansieringskostnaden understiger räntabiliteten på investeringen.

Utvecklingen av räntabilitet på arbetande kapital och obligationsräntan framgår av diagram 5. Diagrammet visar att de angivna förutsättningarna inte gäller.

Diagram 5. Avkastning på arbetande kapital och obligationsränta 1970–1986

Källa: Näringslivets ekonomifakta.

Den höga räntan har inneburit att företagen i stället för att bygga ut produktionskapaciteten investerat i finansiella placeringar. Detta framgår inte minst av att de finansiella placeringarnas avkastning ökat i betydelse för företagets totala resultat.

Om räntan befinner sig på en hög nivå, kan detta kompenseras av att avkastningen på arbetande kapital är tillräckligt hög. Som diagrammet visar så vänder avkastningskurvan nedåt igen under 1984. 1986 var nivån lägre än före devalveringen 1982. Detta sammanhänger med den oförhållande löne-kostnadsutvecklingen.

Den dåliga avkastningen på investeringarna i förhållande till finansieringskostnaderna har således bromsat en nödvändig utbyggnad av det svenska näringslivet. Denna utbyggnad var en förutsättning för att den s. k. tredje vägens politik skulle lyckas. Från moderat sida tvingas vi konstatera att regeringen inte heller i detta avseende har lyckats.

2.5 Vi får för litet för skatterna

Den offentliga sektorn kännetecknas av växande problem. Försämringen av serviceutbudet både till kvantitet och kvalitet är inte ett resultat av att budgetanslagen skulle vara för små. Inte heller beror problemen på att de anställda inom den offentliga sektorn skulle arbeta långsammare eller på annat sätt sköta sina arbetsuppgifter på ett dåligt sätt. Tvärtom befinner sig många anställda i en svår situation. De kläms mellan bristande resurser på den enskilda avdelningen och medborgarnas berättigade krav på god service.

Orsaken är den dåliga produktiviteten, som främst beror på själva systemet, i vilket resurser tilldelas "uppiifrån", från central politikernivå eller från särskilda utrednings- och planeringsavdelningar. Detta för med sig "overheadkostnader" som undandrar resurser från den faktiska verksamheten. Dessutom leder ett sådant system till trögheter som hindrar en flexibel förändring av resurstilldelningen efter konsumenternas/medborgarnas önskemål. Vad det egentligen handlar om är att den offentliga sektorn i princip är ett planhushållningssystem som lämnar litet utrymme för påverkan från såväl konsument som de enheter eller den personal som ytterst står för produktionen.

Olika studier som gjorts av produktiviteten i den offentliga sektorn tyder på en minskning under de senaste 20 åren. Mellan åren 1970 och 1980 var minskningen i hela den offentliga sektorn 1,5 % årligen. Detta innebär en förlust för medborgarna på nästan 6 % av BNP eller 60 miljarder kronor uttryckt i dagens priser.

Beaktas att den privata tjänstesektorn, som hade kunnat vara ett alternativ till en del av den offentliga produktionen, uppvisat en produktivitetsökning på drygt 2 % sedan mitten av 1960-talet, blir kostnaden för medborgarna att enbart låta den offentliga sektorn producera tjänster mycket hög.

Den socialdemokratiska uppfattningen att service inom exempelvis vård, omsorg och utbildning nödvändigtvis måste skötas av den offentliga medför främst tre problem för medborgarna.

Det första problemet avser produktionens finansiering. När den offentliga sektorns produktion finansieras med skatter, leder detta till negativa effekter för den ekonomiska tillväxten i den privata sektorn. Kostnaden för de skattehöjningar som gjorts sedan mitten av 1960-talet har i olika studier uppskattats till mellan 0,5 och 1 procentenhet årligen av BNP. Enbart skattefinansieringen har således lett till stora materiella välfärd förluster.

Det andra problemet avser de välfärdsförluster som är förknippade med själva konsumtionen. Genom att utbudet av tjänster i praktiken tillhandahålls utan inflytande för den enskilda medborgaren avviker utformningen av tjänsterna ofta också från vad människor vill ha. Möjligheten för medborgare att själva välja t. ex. form för barnomsorg, sjukvård eller skola är mycket begränsad i vårt land.

Det tredje problemet avser den dåliga effektivitet som den offentliga produktionen leder till. Som tidigare påpekats ligger skattetrycket nästan 6 procentenheter för högt i Sverige jämfört med om den offentliga sektorn hade varit effektivare.

Möjligheten att använda skattemedlen bättre är således betydande. Men socialdemokraterna har konsekvent motarbetat moderata förslag i detta syfte.

3 Framtidsperspektivet

3.1 1987 års långtidsutredning

Långtidsutredningarna har till syfte att ge underlag för utformningen av den ekonomiska politiken. 1987 års långtidsutredning inrymmer vissa nyheter som gör den delvis mer intressant än sina föregångare. I ett antal bilagor som behandlar specifika problemområden görs värdefulla analyser av den svenska ekonomin. Många av dessa bilagor utmynnar i slutsatser som väl stämmer överens med vad moderata samlingspartiet länge förespråkade. Det gäller t. ex. den syn på den offentliga sektorns produktivitet som framkommer i bilaga 21 liksom det behov av flexibilitet och omvandlingsförmåga som redovisas i bilaga 11 och bilaga 19. Det gäller även de intressanta resultat av lägre skatters inverkan på tillväxten som framkommer i bilaga 15.

Också huvudrapporten skiljer sig i viss mån från sina föregångare. Den är kortare och mer problemorienterad. Många av de uppfattningar som framförs kan vi instämma i. Det gäller t. ex. följande slutsats:

De grundläggande problem som svensk ekonomi brottats med det senaste decenniet är ännu inte lösta. Den svenska ekonomin riskerar därför att återigen hamna i en period av stagnation med stigande arbetslöshet och sjunkande levnadsstandard.

Långtidsutredningen slår också fast att det höga skattetrycket har haft en negativ inverkan på utvecklingen av den svenska ekonomin.

Långtidsutredningen utgår i sina kalkyler från att arbetsutbudet ökar med 0,5 % årligen mellan 1984 och 1995. Detta sammanhänger med att befolkningen växer i de åldersgrupper där förvärvsfrekvensen normalt är som högst. Tillsammans med en förutsedd produktivitetsökning, mätt som BNP per timme, på 1,7 % skulle ekonomin kunna bära upp en ökning av bruttonationalprodukten med 2,2 % under perioden 1984 till 1995.

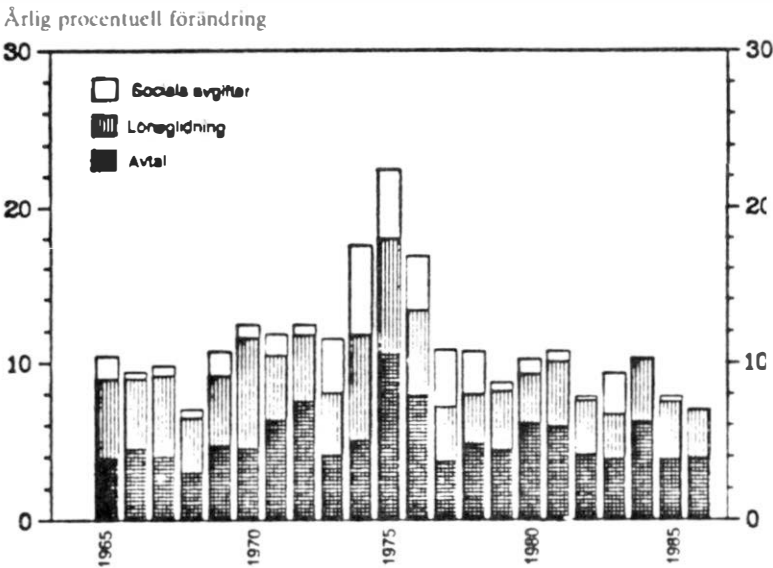
För att överskott i bytesbalansen skall föreligga 1995 krävs att det hittills varande tillväxtförloppet vrids om i riktning mot ökad kapitalbildning, ökade investeringar och ökad nettoexport.

Långtidsutredningen analyserar vilka krav som ställs på den svenska relativprisutvecklingen för att det skall bli möjligt att bibehålla extern balans vid fullt kapacitetsutnyttjande. Därmed kan man också fastställa det nominella löneökningstrymme som krävs i detta scenario. Enligt kalkylerna kan detta löneökningstrymme bedömas till 4,5 % under perioden 1984–1995. I de mer kortsiktiga kalkylerna blir löneökningstrymmet 3 % fram till 1990. Förutsättningen för att långtidsutredningens huvudalternativ skall realiseras är att det sker ett markant trendbrott i lönebildningen och att löneökningstakten dämpas från nuvarande 7–8 %. Ett genomgående tema i remissyttrandena har varit att man saknar en analys av medlen för att åstadkomma den i kravanalysen angivna utvecklingen.

Diagram 6 visar lönekostnadsökningarna 1965 till 1986 uppdelade på olika komponenter. Det framgår med all önskvärd tydlighet att de totala kostnadsökningarna inte legat ens i närheten av 4,5 % under den redovisade perioden. Det förefaller som om golvet för enbart de avtalsmässiga löneökningarna ligger på 5 à 6 %. Lägg löneglidningen ovanpå hamnar man betydligt högre.

Mot denna bakgrund är det svårt att se hur det tänkta trendbrottet i lönebildningen skall kunna förverkligas.

Diagram 6. Lönekostnadsökningar uppdelade på avtalsmässiga löneökningar, löneglidning och höjningar av sociala avgifter 1965–1986.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Långtidsutredningens kalkyler utgår från ett i stort sett oförändrat skatte-tryck. Det är särskilt anmärkningsvärt eftersom kalkylerna leder fram till ett löneökningstrymme som ligger långt under de nivåer som gällt under de senaste 20 åren. Samtidigt konstateras att skattetrycket och främst marginal-skatterna försvårat lönerörelserna.

En ekonomisk-politisk strategi som tar sin utgångspunkt i 1987 års

långtidsutredning och dess huvudalternativ förefaller mot denna bakgrund ha små chanser att lyckas.

Fortsätter löneökningarna i samma takt som hittills, kommer den fasta växelkurspolitiken inom några år att utsättas för svåra påfrestningar. Redan 1988 förefaller svensk ekonomi komma att drabbas av nya underskott i bytesbalansen, stagnerande produktion och ökad arbetslöshet. För att motverka en sådan utveckling krävs en omläggning av den ekonomiska politiken i den riktning som moderata samlingspartiet förespråkar. Alternativet är att vi går mot ytterligare en devalvering av kronan.

3.2 En annan utvecklingsväg

Inom moderata samlingspartiet har en alternativ kalkyl för utvecklingen av den svenska ekonomin fram till 1995 redovisats i en rapport.

De förutsättningar som rapporten bygger på är följande:

- Den ekonomiska politiken inriktas på att upprätthålla en låg och stabil inflationstakt. Detta kan bl. a. ske genom en stram finanspolitik och genom att Sverige ges en fastare anknytning till det europeiska valutasamarbetet. Också ett fullständigt slopande av valutaregleringen skulle manifesteras viljan att upprätthålla en fast växelkurs.
- En skattereform som bygger på att marginalsatten för drygt 90 % av den förvärvsarbetande sänks till 35 %. Övriga skulle få en marginalsatt på högst 50 %. Därutöver sänks beskattningen av hushållssparandet. Arbetsgivaravgiften sänks med drygt 8 procentenheter och bolagsskattesatsen till 25—30 %. Sammantaget leder skattesänkningarna till att skattestrycket sänks till under 50 % fram till 1995.
- Det förutsätts också att nya produktionsformer och finansieringslösningar prövas för delar av den offentliga tjänsteproduktionen i syfte att förbättra resursanvändningen och dämpa utgiftsökningen.

En sammanfattning av kalkylresultaten återfinns i tabellerna 1 och 2.

Tabell 1. Försörjningsbalansens utveckling 1964–1995. 1980 års priser

	Mdr kr 1986	Årlig procentuell förändring			
		LU 87		Alternativ kalkyl	
		1964– 1974	1974– 1984	1986– 1995	1986– 1995
BNP	936,1	3,5	1,6	2,3	2,8
Import	271,5	6,6	0,9	3,5	4,1
Tillgång	1 207,6	4,1	1,4	2,6	3,1
Privat konsumtion	478,1	2,9	0,7	2,4	2,7
Offentlig konsumtion	258,4	4,6	2,8	0,6	0
Statlig	70,4	2,6	0,8	-0,6	-0,6
Kommunal	188,0	5,9	3,7	1,0	0,2
Bruttoinvesteringar	171,3	2,5	0,3	3,1	4,7
Offentliga	21,7	2,3	-0,2	0,9	0
Näringsliv	149,6	2,5	0,3	3,4	5,2
Varav industri	29,9	5,1	-2,9	4,3	6,0
Lagerförändringar	-7,3	-	-	-	-
Export	307,1	7,3	3,1	3,9	4,8
Användning	1 207,6	4,1	1,4	2,6	3,1

Tabell 2. Nyckeltal

Mot. 1987/88

Fi4

	LU 87	Alternativ kalkyl
Bytesbalans, mdr kr 1995	10	4,5
Finansiellt sparande i offentlig sektor, mdr kr 1995	18	6,4
Industriproduktion, årlig procentuell förändring	2,7	4,1
Konsumentpriser, årlig procentuell förändring	2,4	2,2
Löneökningar, årlig procentuell förändring	4,5	4,3

Produktionskapacitetens tillväxt i ekonomin bestäms främst av den disponibla arbetskraftsvolymen samt av arbetsproduktivitetens tillväxt. De bedömningar som gjorts i 1987 års långtidsutredning innebär att det framtida arbetskraftsuttaget, mätt i antalet timmar, ökar med 0,5 % per år.

Skattesänkningarna leder till att den s. k. skattekillen minskar från nuvarande drygt 70 % till knappt 59 % eller med nästan 12 procentenheter, vilket har en gynnsam inverkan på arbetsutbudet. I beräkningarna har mycket försiktigt antagits att 1 procentenhet lägre skattekill ger en engångshöjning av arbetsutbudet med endast 0,25 % fram till 1995. Totalt ökar arbetsutbudet av detta skäl med ytterligare 2,8 % eller med 0,3 % per år. Detta innebär att endast mellan en fjärdedel och hälften av den sannolika effekten på arbetsutbudet beaktas jämfört med de empiriska undersökningar som gjorts på svenska förhållanden bl. a. i bilaga 15 till långtidsutredningen. Tillsammans med den i långtidsutredningen bedömda produktivitetsökningen på 1,7 % per år och ökningen av arbetsutbudet skulle skattesänkningarna leda till en BNP-ökning med sammantaget 2,8 % per år.

Det bör än en gång poängteras att de utbudseffekter som kalkylerna bygger på är mycket försiktigt beräknade, vilket innebär att värdet av ett lägre skattetryck snarare underskattas än överskattas. Avsikten med kalkylerna har emellertid inte varit att exakt ange en högsta möjlig BNP-ökning, utan snarare söka visa vilka positiva resultat som framkommer även vid försiktiga antaganden. Lägre skatter har dessutom gynnsamma effekter på mer än arbetsutbudet, vilket i praktiken är den enda effekt som kvantitativt fångats på utbudssidan i kalkylerna. Även en lång rad andra positiva resultat erhålls således om skatterna sänks.

För att det skall vara möjligt att bibehålla extern balans vid fullt kapacitetsutnyttjande är det nödvändigt att svensk export växer snabbare än världshandeln. Den konkurrensutsatta sektorn måste även stärka sin ställning på hemmamarknaden. Med denna utgångspunkt har behovet av relativprissänkning beräknats till 1,2 % per år vid en internationell marknadstillväxt – vilket även långtidsutredningen utgår ifrån – på totalt 3,5 % per år. Därmed skulle exporten av varor och tjänster kunna växa med 4,8 % per år 1986–1995. Med denna utgångspunkt kan också löneökningstrymmet bestämmas till 4,3 % per år, efter det att sänkningen av arbetsgivaravgifterna beaktats.

Trendbrottet i lönebildningen antas kunna realiseras genom att marginalskattesänkningen underlättar avtalsförhandlingarna och dämpar löneglidningen samt genom att inflationen blir lägre. Reallöneökningen efter skatt.

vid den förutsedda inflationstakten på 2,2 %, har beräknats till 2,8 %.

En viktig förutsättning i kalkylerna är att hushållssparandet ökar. Den s. k. sparkvoten måste öka från minus 0,8 % 1986 till 3,7 % 1995. Genom lägre marginalskatter och lägre beskattning av hushållssparandet har detta bedömts vara möjligt.

De reala beräkningarna innebär att utrymmet för den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna blir förhållandevis begränsat under perioden. Den kommunala konsumtionsökningen dämpas jämfört med långtidsutredningens s. k. baskalkyler på 1,0 till 0,2 %, vilket förutsätter besparingar årligen på omkring 2 miljarder inom kommunsektorn. Transferringsutgifterna antas utvecklas som i långtidsutredningen.

Det kan emellertid ifrågasättas om långtidsutredningens baskalkyler verkligen speglar den framtida konsumtionsutvecklingen i den offentliga sektorn. Genom den dåliga produktivetsutvecklingen kommer med all sannolikhet ytterligare kostnadshöjningar att framtvingas med nuvarande inriktning. Det finns därför goda skäl att på en mängd olika områden se över möjligheten att höja produktiviteten i den offentliga produktionen samt överväga alternativa produktions- och finansieringsformer.

Den finansiella kalkylen resulterar i en balanserad utveckling för hela den offentliga sektorn. Överskottet, mätt som finansiellt sparande, uppgår till ungefär 4 miljarder 1995, samtidigt som skattetrycket successivt sänks till drygt 48 %.

4 Regeringens politik på medellång sikt

Regeringens ekonomisk-politiska strategi, den s. k. tredje vägens politik, byggde på att devalveringarna skulle föra Sverige in i en bana av exportledd ekonomisk tillväxt. Därvid skulle de bytesbalansproblem som präglade ekonomin sedan mitten av 1970-talet förbytas i bestående överskott medan den ekonomiska tillväxten ökade.

För att en produktionsuppgång skall bli varaktig krävs en fortlöpande utbyggnad av produktionskapaciteten. Därför skulle de resurser som en ökad nettoexport skapade användas för investeringar i ny kapacitet.

Så var det tänkt. Men så blev det inte.

Den inledande fasen av den s. k. tredje vägens politik 1983 och 1984 var tursamt framgångsrik. I stort sett hela den ekonomiska tillväxten hade formen av ökad nettoexport. Genom devalveringarna och en gynnsam internationell konjunkturuppgång klarades denna fas.

I den andra fasen, som innebär något av ett sanningens ögonblick i en devalveringsstrategi, måste kostnadsökningarna bromsas och investeringarna öka. Denna del misslyckades emellertid. Endast en blygsam del av tillväxten användes för kapitalbildning, dvs. nettoexport och investeringar. Till efterfrågan bidrog i stället en alltför snabb konsumtionsutveckling. Dessutom försämrades kostnadsläget. Detta är den utveckling som alltför jämt pågår i den svenska ekonomin. Utvecklingen är således på väg tillbaka till det utgångsläge som 1982 innebar att konsumtionen var för hög och produktionen för låg.

Om denna typ av konsumtionsinriktad expansionspolitik skrev den socialdemokratiska regeringen i sin första finansplan 1983:

Mot. 1987/88
Fi4

Om denna strategi skulle tillämpas på den svenska ekonomin i dess nuvarande svaghetstillstånd, skulle den ofelbart leda till bakslag och inom kort framtinga en markant omläggning av den ekonomiska politiken i åtstramande riktning.

Den senaste tidens konjunkturbedömningar varnar entydigt för att den svenska ekonomin återigen går mot nya balansproblem. Den s. k. tredje vägens politik har således fört ekonomin tillbaka till utgångspunkten, tillbaka till de balansproblem som i så hög grad präglade 1970-talet och som då orsakades av lönekostnadsexplosionen under den förra socialdemokratiska regeringsperiodens sista år och två internationella oljekriser. Dagens balansproblem framträder trots att 1980-talet erbjudit gynnsamma ekonomiska förutsättningar för att restaurera den svenska ekonomin i form av hög internationell efterfrågan, halverade oljepriser och fallande internationella räntor. Denna situation har socialdemokraterna inte förmått utnyttja.

I inledningen till propositionen om den ekonomiska politiken på medellång sikt sägs att där "redogörs för den ekonomiska politik regeringen avser föra de närmaste åren för att med bibehållen balans i ekonomin uppnå en långsiktigt stabil tillväxt och fortsatt välfärd".

Propositionen är emellertid mycket allmänt hållen och innehåller inga egentliga åtgärder. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som regeringen erkänner att den tredje vägens politik går i en cirkel och snart är tillbaka vid utgångspunkten. I propositionen sägs nämligen:

— — — en del av den förbättring av kostnadsläget devalveringarna åstadkom har gått förlorad, som en konsekvens av en snabbare pris- och lönestegringstakt i Sverige än i omvärlden — — — Skulle denna utveckling fortsätta är vi så småningom tillbaka i situationen från krisåren 1976–1982, med stagnerande produktion och ökande arbetslöshet.

Som enda recept för att undvika en annalkande ekonomisk kris anger regeringen att det vore "önskvärt" att nå ned till en årlig ökning av arbetskraftskostnaden på endast 3 %. Hur detta trendbrott skall kunna förverkligas anges inte närmare. Det förtjänar erinras att regeringen alltsedan regeringsskiftet 1982 vid upprepade tillfällen har uttryckt liknande förhoppningar utan att det givit resultat. I stället har den underliggande konkurrenskraften successivt urholkats.

Regeringen säger att det krävs åtgärder på en mängd olika områden inom samhällslivet för att underlätta strukturomvandlingen i ekonomin. Vilka konkreta förslag är det då som förs fram?

Regeringen nämner åtgärder inom utbildnings-, arbetsmarknads- och industripolitiken. Dessa förslag har emellertid redan behandlats av riksdagen och leder inte till att ekonomin förstärks i erforderlig omfattning. I övrigt hänvisas till en kommande trafikpolitisk proposition samt till sittande skatteutredningar.

När det gäller skattefrågan utlovar regeringen återigen att skattetrycket

skall vara oförändrat. Sådana löften har ställts ut tidigare och senast i samband med 1985 års val. Samtidigt har emellertid skattetrycket ökat kraftigt.

Mot. 1987/88
Fj4

I skattedebatten driver socialdemokraterna linjen att marginalskatterna visserligen skall justeras nedåt men dess värre i otillräcklig omfattning. Därutöver vill man försämra villkoren för exempelvis villaägare och företagare. Några förändringar är heller inte att vänta förrän en bit in på 1990-talet.

En del av regeringens åtgärder är således direkt felaktiga, andra är för kraftlösa eller dröjer för länge.

När det gäller problemen inom den offentliga sektorn hämmas socialdemokraterna av sin ideologi och sitt dogmatiska synsätt. Trots att det under senare år presenterats en rad studier, som entydigt visar att vi får för litet valuta för våra skattemedel, vågar regeringen inte göra någonting åt det. I stället hänvisas till ett pågående arbete inom regeringskansliet, som sägs syfta till att utveckla och förnya den offentliga sektorn. Detta arbete har pågått i flera år utan att leda till nämnvärda resultat. Genom att i stället direkt motverka och försvåra utvecklandet av nya serviceformer, bl. a. i privat regi, har regeringen snarast hindrat en förnyelse av den offentliga sektorn.

Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen bör avvisa regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt.

5 Det moderata alternativet

5.1 Inledning

Målet för den ekonomiska politik som moderata samlingspartiet förespråkar är ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter en god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin.

Den moderata politiken bygger på fem hörnstenar:

- En stram finanspolitik som håller nere inflationen. Det underlättar för näringslivet att upprätthålla en tillräckligt hög vinstnivå och god konkurrenskraft.
- Genom att förstärka näringslivets förmåga till omvandling och utveckling skapas förutsättningar för en uthållig tillväxt i ekonomin.
- Enskilt sparande prioriteras framför kollektivt sparande.
- Den offentliga sektorn reformeras, dels genom att statliga och kommunala monopol bryts upp och privata alternativ släpps fram, dels genom att nya former för den offentliga tjänsteproduktionen prövas.
- Skattetrycket sänks.

5.2 Dämpa inflationen

Mot. 1987/88

Fi4

En viktig förutsättning för en balanserad ekonomisk utveckling med god sysselsättning och tillväxt är en låg inflationstakt. Det är därför angeläget att skapa en stabiliseringspolitisk regim som har hög trovärdighet. Problemen med de alltför stora lönekostnadsökningarna måste lösas.

För det första måste ansvarsfördelningen mellan staten och arbetsmarknadens parter återupprättas. Genom devalveringspolitiken har den blivit alltmer oklar. Om devalveringar regelmässigt genomförs när konkurrenskraften försämras, försvagas motiven för löntagar- och arbetsgivarorganisationerna att träffa avtal som innebär låga nominella löneökningar. Därför måste devalveringsvägen stängas. Erfarenheterna visar att växelkursjusteringar inte är en framkomlig väg när det gäller att komma till rätta med de ekonomiska problemen. Sverige bör ansluta sig till det europeiska valutasamarbetet (EMS) för att manifestera viljan att upprätthålla en fast växelkurs.

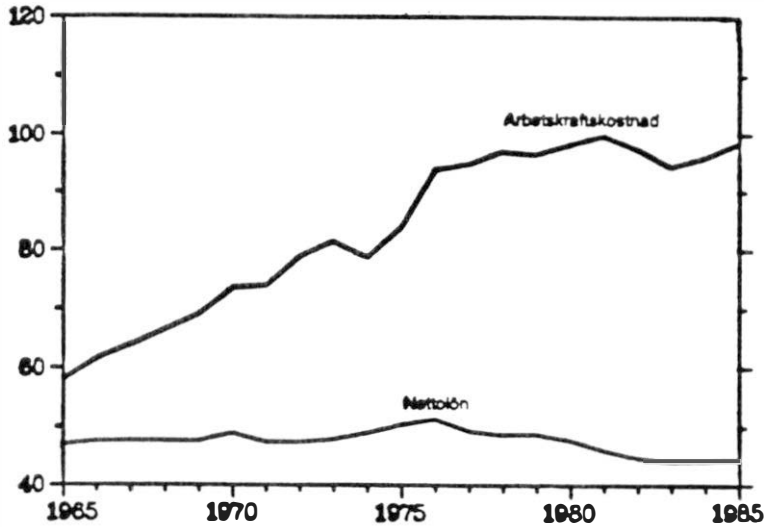
För det andra måste den gradvisa förskjutningen av den relativa förhandlingsstyrkan mellan arbetstagare och arbetsgivare hejdas och vändas så att en bättre balans uppnås. Denna förskjutning hänger i hög grad samman med den snabba tillväxten av den offentliga sektorn. Inom denna sektor har arbetstagarna mindre skäl att visa återhållsamhet, eftersom riskerna för att förlora arbetet i stort sett är obefintliga. Utrymmet för ytterligare sysselsättningsökningar inom den offentliga sektorn är i framtiden begränsat. Med anledning därav kan arbetsmarknadens parter inte förvänta sig att den offentliga sektorn löser sådana arbetsmarknadsproblem i den privata sektorn som följer på alltför höga löneökningar. För att bromsa löneutvecklingen i den offentliga sektorn krävs dessutom en ökad konkurrens från privata alternativ samt en fastare förhandlingsstrategi från de offentliga arbetsgivarernas sida.

För det tredje måste skattetrycket sänkas. Den mest betydelsefulla faktorn bakom förändringen av kostnadsläget har varit det höga och ständigt stigande skattetrycket. Diagram 7 visar löneutvecklingen för en genomsnittlig industriarbetare mellan 1965 och 1985. Den övre kurvan visar den arbetskraftskostnad som företaget betalar den anställde och den nedre kurvan visar den nettolön som den enskilde får behålla efter skatt. Av diagrammet framgår att nettolönen, i fasta priser, minskat sedan mitten av 1960-talet. Samtidigt har arbetskraftskostnaden nästan fördubblats. Kraftigt stigande arbetsgivaravgifter, ökad progressivitet i den statliga inkomstskatteskalan och höjda kommunalskatter ligger bakom denna utveckling. Det höga och ständigt stigande skattetrycket har därför i betydande omfattning försämrat möjligheterna att nå rimliga uppgörelser i avtalsrörelserna.

Diagram 7. Löneutvecklingen för en industriarbetare 1965–1985. Beräknad årlig arbetskraftskostnad och nettolön.

Mot. 1987/88
Fi4

1 000 kr. 1980 års priser

Källa: 1987 års långtidsutredning.

Stigande marginalskatter samt höjda indirekta skatter och arbetsgivaravgifter har också drivit upp de samlade marginaleffekterna till höga nivåer, vilket i sin tur haft negativ inverkan på arbetsutbudet. Därigenom har också löneglidningen skjutit fart i tider av högt kapacitetsutnyttjande. Det stigande skattetrycket och den därpå följande sysselsättningsexpansionen i den offentliga sektorn har dessutom lett till att arbetskraft undanhållits det privata näringslivet, vilket bidragit till de alltför höga löneökningarna.

För det fjärde måste finanspolitiken vara tillräckligt stram. Parterna på arbetsmarknaden skall inte kunna räkna med att den ekonomiska politiken läggs om i expansiv riktning för att kompensera alltför höga löneökningar som försämrat konkurrenskraften och därmed slagit ut exportföretag.

För det femte är det angeläget att inför alla parter skapa en ökad trovärdighet i den ekonomiska politiken. Den varken kan eller bör inriktas på maximal politisk handlingsfrihet på kort sikt. Därför bör valutaregleringen slopas helt. En sådan åtgärd skulle på allvar markera viljan att upprätthålla en fast växelkurs och därmed också en låg inflationstakt.

5.3 Öka omvandlingsförmågan i ekonomin

För att varaktigt uppnå en ökad tillväxt i den svenska ekonomin räcker det inte med enbart en uppgång i kapacitetsutnyttjandet i näringslivet. Kapaciteten behöver också fortlöpande byggas ut. Näringslivet måste fortsätta att omstruktureras för att bättre anpassas till den aktuella situationen. Nya mönster för internationell specialisering och teknologisk utveckling samt ändrade efterfrågerelationer i framtiden reser också krav på ytterligare

strukturomvandling. Därför måste marknadsekonomin utvecklas och återges sin inneboende dynamik och flexibilitet. Det är särskilt viktigt att avlägsna restriktioner på ekonomins utbudssida.

En ökad ekonomisk tillväxt innebär inte enbart att dagens produktionsstruktur fortlöpande byggs ut. En ekonomi i tillväxt är en ekonomi i ständig omvandling. Nya företag startas och utvecklas, medan andra avvecklas. Omvandlingens båda sidor är lika viktiga och förutsätter ett harmoniskt samspel.

Därför är det viktigt att sänka skatten så att människors vilja att arbeta, spara, investera och starta företag ökar.

Lägre skatter är också en förutsättning för att den privata tjänstesektorn skall kunna utvecklas. Därigenom skulle efterfrågan på service av olika slag kunna öka.

Det är också angeläget att förbättra den miljö som människor har att verka i, så att den stimulerar till kreativitet och idériedom. Därför måste den regleringsapparatur som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin avvecklas. Rader av förbud och föreskrifter hämmar näringslivet och försvårar inte minst de mindre och medelstora företagens situation. Det behöver röjas upp i denna snårskog.

En modernisering av lagstiftningen på arbetsmarknaden i syfte att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt och underlätta omställningen i arbetslivet och som tar hänsyn till de mindre företagens situation.

Bostadssektorn är den allra mest reglerade marknaden och därför den som fungerar sämst. Subventioner måste tas bort, fastighetsskatten avskaffas och centralstyrning och byråkrati ersättas med rörlighet och anpassning.

De av socialdemokraterna under senare år så flitigt tillämpade prisregleringarna utgör ett konkurrens- och tillväxthämmande element. De ständiga ingreppen leder till att det för marknadsekonomin så viktiga prissystemet sätts ur funktion. De lagar och institutioner (SPK) som gör prisregleringar möjliga bör avvecklas.

I en lång rad branscher, alltifrån taxitrafik till arbetsförmedling, föreligger konkurrensbegränsningar som medför effektivitetsförluster och därmed motverkar omvandlingsförmågan i ekonomin.

I ett skede när kraven på snabb strukturomvandling varit höga har rörligheten på arbetsmarknaden trendmässigt avtagit. Det hänger delvis ihop med de höga marginaleffekter som skatte- och bidragssystemet skapar. Men utvecklingen är också en följd av att lönestrukturen inte innebär någon stimulans till rörlighet.

Om det privata näringslivet skall kunna byggas ut måste lönerna tillåtas öka snabbare där än inom stat och kommun. Samtidigt måste lönerna tillåtas öka i bristyrken både i industrin och i offentlig sektor. Utan löneincitament lönar det sig inte att skaffa bra utbildning eller att byta arbete.

Mera marknadsanpassade lönerelationer bör åstadkommas av arbetsmarknadens parter. På de områden inom den offentliga sektorn där staten har ett ansvar bör strävan vara att öka flexibiliteten.

En viktig del i en politik som underlättar omvandling är att ekonomins spelregler är någorlunda konstanta över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den ekonomiska politiken under senare år har

förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar över huvud taget inte kommer att genomföras. Den ekonomiska politikens inriktning och de spelregler som följer därav måste därför ligga fast över tiden.

Löntagarfonderna hör inte hemma i en marknadsekonomi. Därför måste de avskaffas. Fonderna innebär att viljan och förmågan till investeringar, risktagande och nyetableringar minskar hos både små och stora företag. Fondsocialismens upphörande måste åtföljas av en förstärkning av den enskilda äganderätten.

5.4 Stimulera det enskilda sparandet

Under 1987 har en omsvängning mot överskott skett i den konsoliderade offentliga sektorns finanser. 1987 liksom 1988 väntas överskottet uppgå till ungefär 40 miljarder kronor.

Detta innebär att det offentliga tar in mer än vad som krävs för finansiering av den löpande verksamheten och av transfereringarna. Överbeskattningen av medborgarna uppgår till ungefär 4 % av BNP.

Detta är en medveten politik som socialdemokraterna för. Genom att ta ut mer skatt än vad som behövs ökar det politiska inflytandet över sparandet och investeringarna i ekonomin. Möjligheten att uppifrån styra och ställa blir större.

Införandet av fondsocialism och utvidgningen av AP-fondernas placementsmöjligheter är exempel på hur socialdemokraterna vill öka det politiska inflytandet. Det offentliga skall ägna sig åt bankverksamhet genom utlåning till företag. Genom möjlighet att köpa upp viktiga delar av fastighetsbeståndet skall den politiska kontrollen över bl. a. boendet öka. Ytterligare möjlighet till aktieköp skall stärka det politiska inflytandet i företagen, utöver vad det redan befintliga fondsystemet och fjärde AP-fondens redan stora aktieinnehav ger. Pensionsskatten bör också ses i detta perspektiv. När den socialdemokratiska regeringen lade beslag på över 15 miljarder av pensionsspararnas medel ökade det politiska inflytandet över stora kapitaltillgångar.

Detta är fel väg. Ett ekonomiskt system som bygger på marknadshushållningens princip kräver att den kapitalbildning och det sparande som behövs för näringslivets behov sker i företagen och i hushållen. Strävan skall också vara att sprida ägandet så mycket som möjligt.

Den ekonomiska politiken bör därför inriktas på att öka sparandet hos hushållen. Skattepolitiken är ett viktigt medel för att uppnå detta. Utifrån dagens siffror på överskottet i den offentliga sektorn är det således möjligt att sänka skattetrycket med 4 % om sparandet ökar i den privata sektorn i motsvarande mån.

5.5 Bryt upp de offentliga monopolen

Sverige är det land i västvärlden som gått längst när det gäller den offentliga sektorns tjänstemonopol. Genom skattefinansiering och direkta regleringar hindras i praktiken privata initiativ från att konkurrera inom många

områden. Möjligheten att förbättra utnyttjandet av de resurser som används för tjänsteproduktion i det offentliga är betydande. Därför bör en rad hinder undanröjas som motverkar etablering av privata initiativ.

Den offentliga verksamheten måste effektiviseras, omstruktureras och avmonopoliseras. Grundläggande förändringar av den offentliga sektorn handlar lika mycket om att ta till vara initiativförmåga som att spara på statens och kommunernas utgifter. Vi måste stimulera alternativ till den offentliga servicen och till de kollektiva skyddsneten.

Att ersätta delar av den offentliga verksamheten och skapa alternativ till denna i form av privata marknadslösningar innebär inte bara möjligheter till en effektivare och därmed billigare produktion utan även en större variationsrikedom i tjänsteutbudet, vilket befrämjar valfriheten för både konsumenter och näringsidkare. Det innebär också större frihet för dem som arbetar i offentlig sektor att välja arbetsgivare eller starta eget.

I många fall är det nödvändigt att lösa privatiserings- och finansieringsfrågorna samtidigt för att privat tjänsteproduktion skall stimuleras. En avkommunalisering underlättas i många fall av en övergång från skattefinansiering till avgiftsfinansiering. En ökad kostnadstäckning med avgifter bör givetvis inte eftersträvas på områden, där sociala skäl talar emot detta. Det är däremot uppenbart att åtskillig kommunal service används mer av köpstarka grupper än av mindre köpstarka, trots att de senare med sin skatt får bidra till finansieringen.

Genom marknadsfinansiering får medborgarna information om vad servicen verkligen kostar. De politiskt ansvariga får en bättre uppfattning om medborgarnas verkliga efterfrågan. Vi får en konsumentstyrd tjänsteproduktion.

Privatisering och konkurrens inom den offentliga sektorn krävs för att pressa kostnaderna och öka effektiviteten. Det är inte nödvändigt att kommunerna eller staten i egen regi bedriver så mycken verksamhet som i dag. Stora besparingar kan på sikt göras, om den privata servicesektorn tillåts komma in på områden som barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning, vilka i dag behärskas av stat och kommun. En effektivisering av den offentliga sektorn handlar om skapandet av både en livskraftig privat servicesektor och en effektivare offentlig sektor som i större utsträckning kan koncentrera sig på de uppgifter som enbart kan skötas av det offentliga. Denna politik öppnar också möjligheter att varaktigt sänka skattetrycket.

5.6 Sänk skattetrycket

Sverige har sedan länge brutit igenom skattetaket. Den offentliga sektorn kan inte längre expandera. Det mest centrala inslaget i den moderata politiken är därför att sänka skatterna för alla. Ett sänkt skattetryck är en viktig frihetsreform. Den ger människor ökad valfrihet och skapar därmed också den trygghet som en förvuxen och monopoliserad offentlig verksamhet aldrig kan ge. Sänkta skatter är också en av de viktigaste förutsättningarna för att Sverige skall kunna konkurrera med sina produkter på världsmarknaden och därmed få tillväxt i ekonomin.

Skattetrycket måste därför sänkas. I en rad andra länder genomförs eller

förbereds omfattande reformer av skattesystemet, reformer som innebär kraftigt sänkta marginalskatter. Det sker i länder som redan i utgångsläget har ett betydligt lägre skattetryck än Sverige. Den mest omtalade reformen sker i USA där skattetrycket endast är 30 %. Den högsta marginalskatten kommer där inom kort att understiga den lägsta i vårt land. Även i andra länder som t. ex. Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland sänks skattetrycket.

Trots att andra länder är i färd med att sänka sina skatter och trots allt tal om att vi själva slagit i skattetaket och att skattebördan inte får växa ytterligare, väntas det svenska skattetrycket 1988 växa till rekordnivån 56,4 %. Genomsnittet för de västliga industriländerna är ca 37 %.

Den moderata politiken syftar till att sänka skattetrycket med i genomsnitt ungefär 1 procentenhet per år. Förutsättningen är en mycket stor återhållsamhet med offentliga utgiftsökningar.

Sänkningen av skattetrycket och neddragningen av den offentliga utgiftsandelens måste emellertid avpassas efter den rådande stabiliseringspolitiska situationen. Vid perioder med alltför hög inhemsk efterfrågan måste utgiftsökningarna hållas tillbaka mer och vid låg inhemsk efterfrågan kan skatterna sänkas kraftigare.

Den skattereform som moderata samlingspartiet presenterade i januari 1987, se motion 1986/87:Sk413, leder till ett kraftigt ökat skatteunderlag. Bl. a. de beräkningar av effekterna av sänkt skattetryck som gjorts i avsnitt 3.2 ovan visar detta.

En skattereform som utgår från ett oförändrat skattetryck innebär med nödvändighet att skatten måste höjas för några för att andra skall få sin skatt sänkt. Om t. ex. marginalskatterna sänks samtidigt som skatten höjs för villaägare eller låginkomsttagare riskerar nyfattigdomen att förvärras.

Därför måste en skattereform värd namnet utgå från att skattetrycket sänks.

Den moderata politiken bygger på att skattesatserna i den statliga inkomstskatten bör sänkas så att den helt övervägande delen av inkomsttagarna får en marginalskatt på högst 35 % (vid en kommunalskatt på 30 kr.). Inkomsttagare med högre inkomster bör som mest ha en marginalskatt på 50 %.

Det är viktigt att inkomstskatten tar hänsyn till försörjningsbördan och sänks på alla nivåer. Bara en skattesänkning för höginkomsttagare räcker inte.

För att inte prisökningar skall tillåtas smyghöja inkomstskatten bör ett inflationsskydd återinföras. Beslut om skatterna skall fattas av riksdagen, inte bestämmas av inflationstakten.

Det räcker emellertid inte att bara sänka den statliga inkomstskatten. Även kommunalskatterna måste hållas tillbaka. En självklar ambition för en moderat kommunalskattepolitik är att verka för lägsta möjliga skatt.

Ett kommunalt skattestopp bör införas för att förhindra skattehöjningar. En förutsättning för detta är en slopad detaljstyrning och ett väl fungerande kommunalt skatteutjämningsystem, som tar sikte på att kompensera för skillnader i skattekraft.

Ett tillräckligt högt sparande är nödvändigt för välståndsbildningen. Den

som avstår från konsumtion nu måste få en rimlig ersättning för sin uppoffring. Annars blir hushållssparandet för lågt, vilket varit fallet under en stor del av efterkrigstiden. Beskattningen av kapital måste därför utformas så att hushållssparandet stimuleras.

Bolagsbeskattningen bör reformeras i en mera investeringsbefrämjande riktning. Möjligheterna till politisk styrning av investeringarna skall undvikas.

Inom ramen för ett i stort sett oförändrat skatteuttag kan bolagsskatten sänkas till 30 %, om avsättningsmöjligheterna till investeringsfonder slopas och vissa andra breddningar av den beskattningsbara basen genomförs.

Egenföretagarnas skattesituation förbättras avsevärt genom sänkta marginalskatter. Konsolideringsmöjligheterna måste vara fortsatt goda. Dessutom skall förmögenhetsskatten på arbetande kapital slopas samtidigt som regelsystemet för fåmansbolag förenklas.

Genomförandet av en genomgripande skattereform kan inte vänta till 1990-talet, vilket förefaller vara regeringens linje. De första stegen bör tas redan 1988.

6 Hemställan

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt som föreslås i motionen.

Stockholm den 11 november 1987

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Nils Carlshamre (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

L Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Ingrid Sundberg (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Sonja Rembo (m)

Per-Olof Strindberg (m)

Innehållsförteckning

Mot. 1987/88

Fi4

1	Sammanfattning	1
2	Problemen i svensk ekonomi olösta	2
2.1	Alltför snabb kostnadsstegring	2
2.2	Fortsatta förluster av marknadsandelar	5
2.3	Otillräcklig strukturomvandling	6
2.4	Utbyggnaden av svenskt näringsliv har bromsats	9
2.5	Vi får för litet för skatterna	10
3	Framtidsperspektivet	11
3.1	1987 års långtidsutredning	11
3.2	En annan utvecklingsväg	13
4	Regeringens politik på medellång sikt	15
5	Det moderata alternativet	17
5.1	Inledning	17
5.2	Dämpa inflationen	18
5.3	Öka omvandlingsförmågan i ekonomin	19
5.4	Stimulera det enskilda sparandet	21
5.5	Bryt upp de offentliga monopolerna	21
5.6	Sänk skattetrycket	22
6	Hemställan	24

